

АНАЛІЗ КОНСОЛІДАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

ANALYSIS OF CONOLIDATION PROCESSES IN BANK SECTOR OF UKRAINE

УДК 336.71:334.758

Шульга К.Д.

аспірант кафедри менеджменту
банківської діяльності
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

У статті досліджено сучасний стан банківського сектору. Проаналізовані основні показники банківської діяльності. Визначенні найбільші угоди злиття та поглинання у банківському секторі. Виокремлено основні проблеми банківського сектору України.

Ключові слова: злиття, поглинання, банк, аналіз, консолідація

В статье исследовано современное состояние банковского сектора. Проанализированы основные показатели банковской деятельности. Определены крупнейшие

сделки слияний и поглощений в банковском секторе. Выделены основные проблемы банковского сектора Украины.

Ключевые слова: слияния, поглощения, банки, анализ, консолидация.

In the article the current state of the banking sector is investigated. The basic indicators of banking system are analyzed. The biggest mergers and acquisitions in the banking sector were identified. The main problems of the banking sector of Ukraine were determined.

Key words: mergers, acquisitions, banks, analysis, consolidation.

Постановка проблеми. Аналіз стану ринку злиттів та поглинань банків України є необхідним так як консолідаційні процеси забезпечують подальший розвиток даного сектору економіки. У міжнародній практиці злиття та поглинання є методом забезпечення конкурентних переваг на ринку. Сьогодні в умовах економічної кризи існує необхідність пошуку додаткових джерел фінансування банків для розвитку банківського сектору та забезпечення його надійності та стабільності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні та практичні аспекти злиттів та поглинань банків досліджувалися багатьма іноземними вченими, такими, як: А. Дамодоран, Т. Коллер, Т. Коупленд, Дж. Мурін. Серед вітчизняних вчених можна виділити М. Алексеєнко, З. Васильченко, О. Васюренко, Ю. Іванова, Б. Кузнецова, Л. Кузнецова та багато інших. Оцінка ефективності угод злиття та поглинання банків є досить новим предметом дослідження та вимагає науково обґрунтованих засад, що враховують сучасний стан ринку.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є проведення аналізу щодо визначення стану банківського сектору України, виділення основних проблем даного сектору та перспектив його подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Переваги злиттів та поглинань різноманітні. Злиття і поглинання можуть генерувати економічну ефективність за рахунок економії від масштабу, можуть підвищити доходи за рахунок приросту частки ринку і навіть можуть генерувати податкові вигоди. Основні вигоди від злиттів і поглинань можуть бути такі, як: збільшення вартості виробництва, підвищення ефективності витрат і збільшення частки на ринку.

Переваги від злиттів і поглинань є основними причинами, через які компанії укладають дані угоди. Основні переваги злиттів і поглинань є наступні:

- Збільшення вартості компанії – очікується, що вартість пакета акцій фірми після злиття або поглинання буде більше, ніж сума акцій акціонерів материнських компаній. Злиття і поглинання в цілому є ефективними за рахунок реалізації ефекту масштабу.

- Податкові вигоди та підвищення доходів за рахунок збільшення частки на ринку. Компанії укладають угоди злиття і поглинання рахуючи, що спільна компанія буде здатна генерувати більший дохід, ніж окремі фірми. Коли одна компанія викуповує іншу, то очікується, що новостворена компанія буде мати більше значення для акціонерів, ніж акції двох окремих компаній.

- Злиття та поглинання є необхідними для компаній, що проходять через «тяжкі часи». Якщо компанія, яка займає сильнішу позицію на ринку, викуповує слабку, це може призвести до посилення конкурентоспроможності та економічної ефективності компаній.

- Збільшення ефективності витрат за рахунок економії від масштабу. По мірі того, як дві компанії формують нову і велику компанію, виробництво набирає обертів та, як наслідок, збільшує вихід готової продукції. Разом з тим собівартість одиниці продукції зменшується.

Отже, угоди злиттів та поглинань укладаються загалом у наступних випадках:

- Вихід на нові ринки
- Введення нових продуктів на основі досліджень і розробок
- Отримання адміністративних пільг

- Збільшення частки на ринку
- Зменшення витрат на експлуатацію та / або виробництва
- Підвищення конкурентоспроможності
- Підвищення фінансового левереджу
- Підвищення рентабельності

Основною метою реорганізації банківських установ є підвищення фінансової стійкості банків, збільшення капіталізації банківської системи, стабільність платіжної системи, розширення спектру банківських послуг та покращення їх якості.

Мотивація банків до укладання консолідаційних угод зумовлена в першу чергу вибором стратегії подальшого розвитку. Така стратегія включає отримання синергетичного ефекту, підвищення стабільності на ринку та конкурентоспроможності банківської установи, ефективне управління доходами та витратами.

Банківський сектор України активно розвивався до 2014 р., збільшуючи приріст активів у середньому на 12 % на рік (рисунк 1).

За аналізований період активи банків зросли на 337 млн грн, тобто на 26.6%, становивши 1263359 млн грн у 2016 році. За підсумками результатів роботи банків у 2016 році фінансовий результат був від'ємний і становив -18,8 млрд грн. Порівняно з попередніми роками збитки банків зменшилися, так як у 2015 році вони становили майже 67 млрд грн. Негативний фінансовий результат роботи банків є наслідком суттєвого збільшення відрахувань до резервів на можливі втрати від операцій. Загальні відрахування на

резерви збільшилися з 48409 млн грн у 2009 році до 330328 млн грн у 2016 році або майже у 7 разів.

Рентабельність активів та власного капіталу мають зростаючу тенденцію за останні 2 роки (таблиця 1). Негативні значення показників рентабельності зумовлені насамперед негативним фінансовим результатом банків.

Слід зауважити, що не всі банки отримали збитки в аналізованому періоді. У першу чергу постраждали банки, що проводили незбалансовану політику, кредитували великі проекти та ті, що понесли збитки в результаті ситуації на сході України та у Криму.

В Україні ринок злиття та поглинання розвивався з початку 1990-х років і до сьогодні. У період з 1990 року до 1995 року ринок ЗіП мав екстенсивний характер розвитку. З 1996 року почався період стабілізації та покращення роботи банківської системи України. Перші злиття та поглинання мали місце на початку 2000-х років і тривали до 2008 року, коли відбулася світова економічна криза. З 2008 року і до 2011 року на ринку злиттів та поглинань кількість угод значно зменшилась, консолідаційні процеси відбувалися з метою подолання негативних наслідків кризи. Сьогодні ринок ЗіП також перебуває у нестабільному стані, що пояснюється політичною та економічною ситуацією в країні.

У таблиці 2 наведені найбільші угоди злиттів та поглинань за участю українських банків за період з 2006 року і по сьогодні.

Як видно з таблиці, 2006-2007 роки характеризувалися великою кількістю угод злиття та поглинання. Основними чинниками, що вплинули на розвиток даних угод, були стрімкий розвиток ринку та високі відсоткові ставки. Однією з найбільших угод за цей період було приєднання Укрсоцбанку до UniCredit Group у 2007 році, вартість угоди становила 2,2 млрд доларів США.

2008-2009 роки характеризуються спадом на ринку банківських злиттів та поглинань у зв'язку зі світовою економічною кризою. Ряд іноземних банків прийняло рішення піти з ринку України через політичну та економічну нестабільність, високий рівень «тіньової економіки», великою частки у банківських порт-

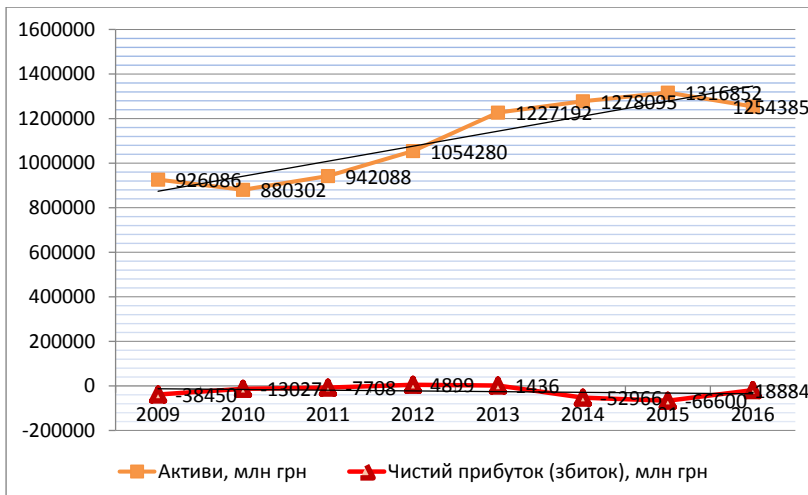

Рис. 1 Основні показники діяльності банків України

Джерело www.bank.gov.ua [3]

Таблиця 1

Основні показники рентабельності банків

Назва показника	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Рентабельність активів, %	1.03	-4.38	-1.45	-0.76	0.45	0.12	-4.07	-1.63
Рентабельність капіталу, %	8.51	-32.52	-10.19	-5.27	3.03	0.81	-30.46	-15.05

Джерело www.bank.gov.ua [3]

Найбільші угоди злиттів та поглинань за участю українських банків [1]

№	Банк-об'єкт	Покупець	Сума угоди, млн.дол.	Рік
1	Райффайзен банк Україна	OTP Banka Slovenko	833	2006
2	Укрсоцбанк	Banca Intenca	1041	2006
3	Престиж	Erste Bank	34	2006
4	НРБ-Україна	Сбербанк	100	2006
5	Мрія	VTB (Vneshtorg-Bank)	58	2006
6	Універсальний	EFG Eurobank	49	2006
7	Агробанк	PPF Group	40	2006
8	Укрсоцбанк	UniCredit Group	2200	2007
9	ТАС-Комерцбанк ТАС-Інвестбанк	Swedbank	735	2007
10	Форум	Commerzbank	600	2007
11	Морський транспортний банк	Marfin Popular Bank	137	2007
12	Дельта	Icon Private Equity	350	2008
13	Промінвестбанк	Внешэкономбанк	1080	2009
14	УкрСиббанк	BNP Paribas	87,9	2009
15	Мегабанк	EBRD, KfW	41,16	2009
16	Кредитпромбанк	Fintest Holding	54	2010
17	Банк Форум	Commerzbank	550	2010
18	VAB банк	TBIF Financial Services (Kardan N.V.	34,8	2010
19	Агробанк (Home Credit Bank Ukraine)	IMB Group (Platinum Bank)	47,17	2010
20	Дельта Банк	Cargil Financial Services	65	2011
21	VAB банк	Авангадр	69	2011
22	ПУМБ	Донгорбанк		2011
23	Банк Креді Агріколь	КІБ Креді Агріколь		2012
24	Банк Форум	Смарт-Холдинг	92	2012
25	Фідобанк	Фідокомбанк		2013
26	Swedbank	Дельта Банк	175	2013
27	Астра Банк	Дельта Банк	120	2013
28	Platinum bank	Vertex	160	2013
29	Брокбізнесбанк	ВЕТЭК	180	2013
30	UniCredit Bank	Укрсоцбанк		2014
31	Банк Кипра	Альфа Банк Украина		2014
32	ПАО "Укрсоцбанк"	ABN Holdings S.A		2016

фелях сумнівної та безнадійної заборгованості споживчих кредитів.

З 2010 року спостерігається поживлення ринку банківських злиттів та поглинань. У період з 2010 по 2013 рік були укладені угоди між Банком Форум та Commerzbank вартістю 550 млн долларів США, ПУМБ та Донгорбанком, Swedbank та Дельта Банком.

Сьогодні, у зв'язку з економічною та політичною ситуацією в країні, зацікавленість іноземними інвесторами українськими банками є досить низькою.

Злиття та поглинання банків є шляхом збереження позицій банку на фінансовому ринку і забезпеченням його подальшого розвитку так як сьогодні банківський сектор України стикнувся з проблеми зростання конкуренції на ринку та скорочення доходів банків від банківських операцій.

У процесі консолідації необхідно забезпечити концентрацію банківського капіталу наступним чином:

1) Злиття та поглинання банків, що мають високоякісні активи;

2) Створення об'єднань банків;

3) Приєднання малоприбуткових банків, що мають вигідне географічне розташування, до фінансово стабільних банків [2].

Об'єднання невеликих банків з якісними активами дає змогу збільшити розмір спільних активів і депозитів банків, що у свою чергу призводить до підвищення ринкової вартості акцій нового створеного банку.

Злиття та поглинання є ефективною стратегією для невеликих банків, так як дає можливість стабілізувати фінансовий стан банків за рахунок:

- збільшення капіталу банку, що призводить до підвищення стійкості, стабільності та конкурентоспроможності банку;
- розширити спектр банківських операцій банку;
- територіально розширити мережу філій банку;

- покращити стан кредитного портфеля банку за рахунок його диверсифікації;
- скоротити апарат управління та адміністративні витрати банку, що дасть змогу забезпечити вигоду та інтереси акціонерів та інвесторів банку;
- створення більшого банку, який буде в змозі надавати кредити реальному сектору економіки країни, тобто дасть можливість збільшити грошові потоки.

Фінансова криза створила проблеми із забезпечення своєчасної та ефективної реорганізації банківських установ, що є основною умовою покращення та відновлення нормального функціонування банківської системи. Актуальними завданнями подальшого розвитку банківського сектору України є концентрація банківського капіталу та забезпечення потрібних джерел та механізмів підвищення рівнів капіталізації банків.

Однією з основних характеристик розвитку банківських систем розвинених країн є підвищення рівня концентрації банківського капіталу за рахунок консолідаційних процесів банків. Даний процес це не набув стійкої тенденції розвитку в Україні, але існують всі необхідні для цього передумови [2].

Висновки з проведеного дослідження.

Політична та економічна ситуація в Україні, заострення відносин з Росією зумовили погіршення стану банківської системи країни та зупинку розвитку консолідаційних процесів у банківському секторі. Ряд проектів, зокрема з іноземними інвестиціями, що були на фінальному етапі переговорів, відкладено на невизначений термін, що також погіршує загальну статистику розвитку процесів злиття та поглинання. Для прикладу, інвестиційна компанія Investment Capital Ukraine закрила угоду з придбання банку «Авангард», а «Терра банк» та «Правекс банк» змінили власників.

Науковці зазначають, що дана нестабільна ситуація в Україні може призвести до вимушених продажів компаній, змушуючи інвесторів виходити з певних ринків.

Сьогодні є ряд факторів, що негативно впливають на розвиток консолідаційних процесів у країні та розвитку банківської системи загалом:

- висока конкуренція між вітчизняними та іноземними банківськими установами;
- неможливість використати ефект від масштабу через хитку позицію на ринку, через це банк не досягає запланованою рентабельності та ефективності;
- відображення більших витрат у бухгалтерській звітності банку, переважно на формування резервів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Горбатюк Л.А. Ринок злиттів і поглинань у банківському секторі України: сучасний стан і перспективи розвитку / Л.А. Горбатюк // Бізнесінформ №5, 2014 р.
2. Оксак А.О. Аналіз процесів злиттів та поглинань у банківській сфері економіки України / А.О. Оксак // Науковий вісник Ужгородського національного університету №9, 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/9_2016ua/29.pdf
3. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>.
4. Шпигоцька Н.О. Аналіз ефективності угод злиття та поглинання в банківському секторі України / Н.О. Шпигоцька // Науковий вісник ЧДІЕУ №2(18), 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journals.uran.ua/nvgeci/article/view/22345/19966>
5. Яременко Н.С. М&А в банківському секторі України: останні тенденції / Н.С. Яременко // Ефективна економіка № 9, 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=705>